

PHEGEA

driemaandelijks tijdschrift van de
VERENIGING VOOR ENTOMOLOGIE
van de
Koninklijke Maatschappij voor Dierkunde van Antwerpen

Redaktieadres : W. De Prins, Diksmuidelaan 176, 2600 Berchem. Tel. : 031-22.02.35

Jaargang 2

oktober 1974

Nummer 4

RHEUMAPTERA HASTATA L.

(Lep., Geometridae)

Toen ik in 1970 aarzelend begon met de studie van onze Kempische Lepidoptera, was een van mijn eerste vangsten een exemplaar van Rheumaptera hastata L.

De vlinder werd gevangen te Postel in de loop van de maand juni. In het najaar werd bij het rangschikken alles vergeleken met de "Lijst van Lepidoptera uit de Antwerpse omgeving" door A. Janssen. Het trof me dan ook dat deze soort in de lijst niet voorkwam. In het maartnummer 1971 van Schakel werd de soort in een addenda wel vermeld. Daaruit bleek dat de soort, op één vangst na in 1927 te Oude-God, geheel ontbrak in onze streken. Ik nam me dan ook voor het volgende seizoen verder op zoek te gaan naar de soort.

Vanaf 1971 werd het gebied regelmatig bezocht, en R. hastata bleek op deze plaats in aantal voor te komen. Op sommige dagen heb ik tientallen exemplaren kunnen waarnemen. Het feit dat R. hastata overdag vliegt en bovendien een zeer opvallende en mooie vlinder is, kon het onderzoek alleen vergemakkelijken.

Bij het raadplegen van de literatuur trof het me vooral dat de soort hier voorkomt in een biotoop, dat door geen enkele geraadpleegde auteur wordt genoemd. Als biotoop wordt steeds aangegeven : bossen met rijke ondergroei van bosbessen.

Feffel schrijft hierover het volgende : "Het optimale milieu wordt gevormd door open dennenbossen met een bodembedekkende vegetatie van Vaccinium myrtillum, die minstens een voet hoog moet zijn. Bovendien moet op de bosbodem een toestand van halfschaduw heersen. Het blijkt namelijk

dat een bepaalde wisselwerking tussen zon en schaduw gunstig is voor de voorwaarden van *hastata*-populaties. Waar aan deze voorwaarden wordt voldaan, zijn ook de rijkste populaties aanwezig. In vochtiger bostypen met meer loofbomen komen veel minder exemplaren van *hastata* voor. Droge eiken-berkenbossen en eikenspaartelpercelen vormen ongeveer het midden tussen deze extremen".

Het gebied waar ik *R. hastata* waarnam bevindt zich op grondgebied Postel, en de Nederlandse gemeente Reusel (N. Br.). Het is een hoogveenrelict met een oppervlakte van ongeveer 450 ha. Het is omgeven met naaldbossen (meestal spar) en landbouwgronden. Vroeger werd in het gebied turf gewonnen. De daardoor ontstane veenputten zijn met waterliëlies begroeid. Gagel, pijpestrootje en veenmos rukken meer en meer op, zodat het geheel aan een sterke verlanding toe is. Als typische hoogveenplanten komen lavendelheide en veenbes voor. Deze laatste is op sommige plaatsen overweldigend. Verder varieert het gebied van mooie veenmos- en dopheidsgemeenschappen naar droge struikheide. Botanisch is het een zeer interessant terrein, wat wel blijkt uit het voorkomen van planten als beenbreek, wateraardbei, wollegras, klokjesgentiaan en ronde zonnedauw.

De typische vlinders van veen- en heidegebieden komen hier dan ook voor, zoals *Pyronia tithonus*, *Callophrys rubi*, *Maculinea alcon*, *Plebejus argus*, *Orgyia ericae*, *Eudia pavonia*, *Diacrisia sannio*, *Cybosia mesomella*, *Lasiocampa quercus*, *Sterrrha muricata* en *Ematurga atomaria*.

Wanneer we dus dit gebied, waar *R. hastata* te Postel en Reusel voorkomt, vergelijken met het "optimale milieu", moeten we wel toegeven dat de soort hier in een voor hem eigenaardig biotoop leeft. Van bos is er helemaal geen sprake, alleen wat dennen- en berkenopslag komen in het terrein voor. Alleen langs de onvergraven veendijken, langswaar destijds de turf werd afgevoerd, komt oudere berk voor (*Betula pubescens*). Is het ontbreken van bos merkwaardig voor het voorkomen van *R. hastata* alhier, nog merkwaardiger is dat in het gehele gebied *Vaccinium myrtillum* totaal ontbreekt! De vlinder werd ook nooit uit onderbegroeiing opgejaagd, maar steeds uit berk. Een enkele maal trof ik de vlinder aan op bloeiende bramen.

Andere voedselplanten die aangegeven worden zijn : *Vaccinium uliginosum*, *Myrica gale*, *Betula*. Aangezien de eerste hier niet voorkomt, moeten wel berk en/of gagel als voedselplant fungeren. Ik ben er nog niet in geslaagd rupsen van de soort te vinden. Op te merken is dat *R. hastata* buiten het hoogveen niet voorkomt. Daarbuiten komt wel berk voor, maar geen gagel, zodat ik opteer voor deze laatste soort als voedselplant.

De vliegtijd blijkt ook enigszins af te wijken van de normale. Lempke geeft op in zijn katalogus: "De hoofdvliegtijd valt in de tweede helft van mei en in de eerste decade van juni. Uiterste data: 1 mei en 23 juni." De hoofdvliegtijd te Postel-Reusel is de laatste decade van juni. De vroegste waarneming gebeurde er op 16-6-1973 (1 ex.), en op 3-8 ving ik dit jaar nog een gaaf ♀. Deze augustuswaarneming is wel een afwijking, want 4-7 was tot op heden de uiterste waarneming.

Rheumaptera hastata L.

Postel, 24 juni 1973, 2 ♀.

(dankere en lichte vorm)

In België komt *R. hastata* vooral voor in het Maasbekken. Uit de Gaume zijn ook enkele vliegplaatsen gekend. In Nederland wordt de soort van verschillende plaatsen vermeld. Voor Noord-Brabant geeft Lempke o.a. op: Kampina, Eindhoven, Heeze. Deze plaatsen zijn niet zo ver verwijderd van de vliegplaats Reusel-Postel. Het zou interessant zijn te weten of deze plaatsen gevestigde populaties zijn ofwel of het hier losse waarnemingen betreft.

Een hoogveen is een landschapstype, dat zeker in onze Kempen een bescherming eist. Van het besproken hoogveen, ligt 301 ha op Nederlands grondgebied Reusel. Dit gebied staat onder bescherming van Staatsbosbeheer, dat het gebied als reservaat beheert. De relikten aan Belgische zijde hebben alleen hun bestaan nog te danken aan het feit dat zij dienst doen als rust- en schuilplaats voor het jachtwild van de omliggende velden. Tot voor enkele jaren vormde een hoogveen langs het kanaal te Arendonk één geheel met dat van Reusel. Dat Arendonkse hoogveen is echter volledig vernield door verkaveling en bouw van weekend-verblijven. De oorspronkelijke vegetatie is er vervangen door tuinplanten, tuinkabouters en andere wansmakelijkheden. Hoewel deze verkaveling plaats heeft gevonden zonder officiële vergunning, dragen toch de aangelegde betonnen wegen er namen van prominente Arendonkse figuren. Zelfs de burgemeester van Arendonk heeft een laan met zijn naam! Laten we uitkijken dat het te Postel nooit zo ver komt!